

De schoolmeesters van Kollumerland en Nieuw-Kruisland in de loop der tijden.

1. Augsbeurt (Lutkewoude)

In april 1615 was mr. Bernt Albertsz koper in een boelgoed.^a Ook in 1616 werd hij genoemd.^b In juni 1624 kwam hij nog voor als schoolmeester, doch het is niet zeker of hij dan nog in Augsbeurt was; misschien stond hij toen te Augustinusga of Gerkesklooster. In 1640 was Joannes Annes hier als schooldienaar.^c In 1671 was mr. Doije Geerts hier; in sept. 1677 was hij in Burum.

In 1698 was mr. Hendrik Lucas hier als schoolmeester. Hij trouwde op 4 aug. 1709 te Kollumerzwaag met Bauk Jetzes van Akkerwoude en was hier toen nog schoolmeester. In juli 1703 was Egberts Luytjens dorprechter te Augsbeurt.^d In 1728 was mr. Jacob Jorrits hier als schoolmeester.^e

In aug. 1732 kwamen mr. Jacob Jacobs en zijn vrouw Jantjen Claases met attestatie van Noordwijk (Gr.). Hij was hier schoolmeester en doodgraver. Hij was op 30 okt. 1733 getuige bij een testament.^f Volgens het stemkohier van 1738 was hij hier toen nog, evenals in 1749. In 1750 kwam mr. Jan Mellis met attestatie van Munnekezijl, met zijn vrouw Stijntje Fokkes. Hij moet volgens Andreae hier in 1782 zijn overleden, maar bleef zolang geen schoolmeester, want in mei 1774 trouwde Anne Minderts Jager, schoolmeester alhier, met Frijtzen Gosses. Hij hertrouwde later met Jantje Aedes. In 1786 deed hij afstand van zijn posten werd "opsigter" te Burum. In 1794 woonde hij daar nog "in de Leegte".

In 1786 kwam mr. Albert Willems, van Veenklooster. Hij was in 1798 30 jaar oud.^g Hij (her)trouwde hier op 17 mei 1807 met Aafke Hessels en deed in 1808 afstand van zijn post toen hij commies werd bij de "hoofdgaarder" Talma te Kollum.

In 1808 werd Jelle Willems provisioneel aangesteld. Hij kreeg in 1811 een definitieve aanstelling en noemde zich toen Jelle Willems Haag. In 1814 is hij hier overleden. Blijkbaar was hij een broer van zijn voorganger Albert Willems, die zich echter later "de Vries" noemde. (Dan was er nog een derde broer Freerk Willems Haag, die deze school in 1818 provisioneel wilde waarnemen, doch de 4e rang niet kon halen!)

In 1814 werd Gerrit Andries Veendorp uit Ureterp provisioneel aangesteld. Hij vertrok op 1 maart 1818 naar Wetzens. In dat jaar was het traktement f 40 en de opbrengsten van 3 pondematen land, de schoolpenningen en een woning. In juli 1818 werd Teije Harmens van Teijens, 4e rang, benoemd. Hij was in 1799 geboren te Westergeest en was ongehuwd. Hij kreeg in 1822 voor zijn ijver een boekgeschenk van de regering, door bemiddeling van de schoolopziener Nieubuur Ferf. In 1833 kwam er een nieuwe school. Teije Harmens van Teijen ging op 1 jan. 1876 met pensioen en de school werd toen opgeheven.

2. Burum

In 1475 was Wopke "scoelmeister" te Burum.^h In 1479 was Wopko hier nog.ⁱ In 1581 was Goytthien Berentsz hier als schoolmeester.^j In juli 1592 was mr. Michiel, schoolmeester te Burum; hij ontving toen 30 c.g. voor zijn jaar "gagie".^k In mei 1593 ontving mr. Michiel

a Achtkarspelen M 2, fol. 240.

b A.J. Andreae, *Oudheidkundige plaatsbeschrijving van de gemeente Kollumerland en Nieuw-Kruisland*, 2 dln. (Kollum 1885), II, p. 147.

c Stemkohier.

d Kollumerland Civ., port. 168.

e Stemkohier.

f EEE 7, fol. 580°.

g Processtukken Civ., port. 1116 no. 4.

h Genoemd in één van de kleine geschriftjes van R.S. Roarda.

i *Groot Placaat- en Charterboek van Vriesland I* (Leeuwarden 1768), p. 691.

j Andreae, *Oudheidkundige*, II, p. 155.

k Ordonnantieboeken.

Toxites als zodanig eenzelfde bedrag, evenzo in april 1594. In aug. 1594 was Mattheus Theodorici schoolmeester. Van mei 1595 tot mei 1596 was Jacob Harckes schooldienaar te Burum.^a In 1609 hield Simon Jans hier een bijschool, wat hem door de classis Dokkum in aug. 1609 verboden werd.^b In 1650 was Joachimus Raardt, schoolmeester te Burum, getuige bij het testament van Jhr. Jelger van Feitzma.

Op 13 mei 1668 was Doije Geerts schoolmeester te Burum en was Gerroltsche Hessels zijn huisvrouw; op 10 juli 1677 waren zij hier nog.^c Volgens Andreae zou Willem Siercx hier in 1670 nog schoolmeester zijn geweest. In mei 1680 was Doije Geerts hier weer (of nog steeds?). Hij was daarvoor in Augsbuurt geweest.^d

In febr. 1683 kwam mr. Aizo Haijes, van Oostermeer, hier als schoolmeester. Zijn vrouw was Grietie Edzes.^e In nov. 1687 was hij hier nog, maar kort daarna vertrok hij naar Beetsterzwaag. In sept. 1688 werd mr. Jan Everts, schoolmeester te Burum, lidmaat. Hij trouwde met Nieske Freercks; zij kwam hier in 1692 nog voor. Later hertrouwde hij met Lijsbet Ennes (kwam in 1697 voor). In 1706 was hij hier nog; in het begin van 1711 is hij overleden.

In mei 1711 kwam mr. Pijtter Coenes als schoolmeester, met attestatie van Driesum. Hij trouwde in 1716 met Pytrik Jetses van Buitenpost; zij is in 1727 overleden. In okt. 1717 was hij ongeveer 30 jaar oud.^f Hij kwam in 1756 nog voor en is hier in 1769 overleden. (Volgens de *Quotisatie* van 1749 was Jan Melles toen schoolhouder in Burum.)

In sept. 1769 kwam hier Klaas Jans Klasinga als schoolmeester met attestatie van Oudega (Sm.). Zijn vrouw was Tjitske Thomas van Garijp.^g Hij was hier nog tot 1783. Toen kwam Louw Gerbens als schoolmeester. Hij trouwde hier op 5 sept. 1784 met Antje Valks, eveneens van Burum. In mei 1787 kwam hij hier nog voor; kort daarna vertrok hij naar Oenkerk. Hij werd opgevolgd door Marten Joukes. Deze was hier in juni 1789 nog; Dirkje Martens was toen zijn vrouw. Hij berekende een Wouterswouder almanak en kwam later te Dokkum voor.

In aug. 1790 was hier mr. Roelof Hendriks Baron (of Buruma) en Klaaske Sjoukes, zijn huisvrouw. Ze waren te Burum getrouwd op 13 dec. 1789. Waarschijnlijk kwamen zij hier toen aan; "beiden van Aegum" staat er. In april 1792 waren ze hier nog. Korte tijd later zijn ze vertrokken naar Scharnegoutum. Hij werd opgevolgd door Willem Klazen Bolhuis. Zijn vrouw heette Hiltje Pieters. In okt. 1796 was hij hier nog; daarna werd hij afgezet. In mei 1796 was volgens de *Leeuwarder Courant* de school van Burum vacant. Volgens Andreae werd hij in 1796 opgevolgd door Johannes Gerrits, maar volgens Penning was Gerrit Ytsma hier van 1796 tot 1800. In dec. 1799 was Gerrijt Ytsma in ieder geval schooldienaar te Burum.^h

In 1800 was Jan Klazes Klamer, als boerenzoon geboren op 2 april 1781 te Anloo, hier schoolmeester. Hij trouwde op 13 juni 1802 te Burum met Ibeltje Elses Kiestra, beiden van Burum. In 1822 ontving hij een boekgeschenk van de minister op voordracht van de schoolopziener. In 1823 was Jan Jans Sikkema hier als ondermeester. In 1833 werd de school verbouwd. Op 16 aug. 1847 is Jan Klamer op 66-jarige leeftijd overleden. Zijn vrouw overleefde hem en is op 28 jan. 1848 te Burum overleden, op 77-jarige leeftijd.

Op 1 mei 1848 werd de 2e ranger Jan Harmens Wieringa, ondermeester in Hoogezand, benoemd. Het inkomen bedroeg toen *f* 110 van de grietenij, de schoolpenningen (ca. *f* 275) en een woning. Er werd in 1851 een nieuwe school gebouwd. Wieringa vertrok omstreeks april 1859 naar Dokkum, waarna op 1 juli 1859 Johannes Conradi van Munnekezijl in dienst

a Ordonnantieboeken.

b S. Cuperus, *Kerkelijk leven der Hervormden in Friesland tijdens de Republiek* 2 dln. (Leeuwarden 1916-1920), dl. II, p. 182; Classis Acta Dokkum.

c Kollumerland Q 6, resp. fol. 159 en 324°.

d Autorisatieboeken Achtkarspelen.

e Kollumerland Q, fol. 518° (19 aug. 1686).

f Processtukken.

g Huwelijksproclamatie te Garijp in aug. 1769.

h Notulen departementaal bestuur van de Eems.

trad. Hij trouwde op 22 okt. 1859 met Jeltje Zuidersma. In 1863 was G. Vaartstra hier als ondermeester. Conradi ging in 1898 met pensioen en overleed op 27 dec. 1908. Hij werd in 1898 opgevolgd door B. Kooistra, onderwijzer te St. Jacobiparochie. In 1901 werd een nieuwe school gebouwd. Hij vertrok in 1903 naar Bergumerheide. Hij werd toen opgevolgd door G. Heslinga van Munnekezijl, die op zijn beurt in 1909 werd opgevolgd door G. Scheepvaart. Deze vertrok in 1916 naar Broek onder Akkerwoude. In 1917 kwam R. Venekamp, die in 1921 naar Langweer vertrok. In 1922 werd J.A. Heeres als zijn opvolger aangesteld. Deze school werd in 1934 door Gedeputeerde Staten opgeheven; de opheffing ging in op 1 april 1934. Het beroep op de Kroon van de raad en de ouders werd bij Koninklijk Besluit van 23 juni 1934 ongegrond verklaard. De school werd m.i.v. 1 aug. 1934 gesloten. J.A. Heeres werd op 1 sept. 1934 benoemd als onderwijzer te Kollum. In 1936 werd hij hoofd van de school te Noordhorn.

Bijzonder onderwijs

Op 6 sept. 1871 werd te Burum een school voor christelijk nationaal onderwijs geopend met J. Veltkamp als hoofd. Hij vertrok in 1885 naar Grand Rapids (V.S.). Hij werd toen opgevolgd door H. Jonkhof, onderwijzer te Groningen. Deze ging in 1913 met pensioen en is op 31 mei 1938 te Groningen, oud 77 jaar, overleden. In 1914 kwam S. Wijngaarden als hoofd van deze school. In 1920 werd hij opgevolgd door J. Gietema, die in maart 1932 naar Drachten vertrok. Op 1 april 1932 werd E. van der Velde, onderwijzer te Drachten, benoemd. In 1954 was hij hier nog als hoofd van deze school.

Op 1 dec. 1903 werd in Warfstermolen - Burum (Halfweg) - een hervormde school (CVO) geopend. Als hoofd werd in dat jaar S. Hoekstra, onderwijzer in Katwijk aan Zee, benoemd. (Hij was oorspronkelijk afkomstig uit Kooten). In 1906 vertrok hij weer naar Katwijk om daar hoofd van de school te worden. Hij werd toen opgevolgd door J. van Bruggen, die sedert 1893 onderwijzer te Vriezenveen was geweest. Na korte tijd vertrok hij naar Vleuten. (In 1912 vertrok hij vandaar naar Den Ham en in 1936 ging hij met pensioen.) In 1907 werd J. Kues aangesteld als hoofd van deze school; in 1909 werd hij opgevolgd door C. Braalman. In 1913 werd G.R. Fennema, onderwijzer te Renkum, benoemd als hoofd. In 1919 vertrok hij naar Achlum. In 1920 kwam G. Froentjes als zijn opvolger. In 1923 werd S. Hiemstra benoemd; deze vertrok in 1930 naar Kollumerzwaag. Hij werd toen opgevolgd door J.J. Idzenga van Schraard. Op 1 sept. 1953 werd J.M. van Kuiken, onderwijzer te Hantumhuizen, benoemd als hoofd. Op 4 juni 1954 werd de geheel verbouwde school in gebruik genomen.

Ook te Warfstermolen was in dec. 1799 een school, met Pieter Schaaf als schoolmeester. Deze Pieter S. Schaaf was tot 1796 schoolmeester te Wierum, waar hij toen wegens de weigering om de "Verklaring" van 11 maart 1796 te tekenen, afgezet werd. Kort daarna werd hij door gecommiteerden uit de ingezetenen van Nieuw Kruisland tot schoolmeester aangesteld op 100 c.g. traktement, vrij wonen in een daartoe aangekocht huis en de schoolpenningen van de leerlingen. In 1804 richtte hij zich tot het departementaal bestuur met klachten dat hij zijn traktement niet ontving. Dat heeft op 27 juni 1804 bevel aan het Gerecht van Kollumerland gezonden om daarvoor te zorgen. In 1806 schijnt het tot een akkoord gekomen te zijn.^a

3. Kollum

3a. Latijnse school

Reeds sedert het midden van de 16e eeuw bestond hier al een Latijnse school. Sinds 1744 was

a Notulen van het departementaal bestuur van de Eems.

de predikant rector van de Latijnse school. Van 1808 tot haar opheffing in 1844 werd de school ten huize van de predikant-rector gehouden.^a

Behalve de rector die les gaf in de oude talen, was er een conrector of tweede schoolmeester, welke les gaf in de nederduitse vakken, en de *hypodidasculus*, de ondermeester of derde schoolmeester, welke de rector moest bijstaan en vermoedelijk tevens organist was.

Rectoren

Reeds vóór 1576 was Douwe Wijllems rector van de Latijnse school in Kollum. In dat jaar voerde hij als gewezen rector een proces met de vicaris. Op 4 nov. 1613 was mr. Hero Ottonides "rectoer" of moderator.^b Hij was hier in 1742 nog als rector.^c

In mei 1644 was Mattheus Uconis (of Econis) rector.^d Op 7 juni 1645 was hij getuige bij een testament. in 1660 was hij hier nog. In nov. 1664 was Hesselus Schuiringa kandidaat en rector te Kollum.^e Hij was getrouwd met een dochter van ds. Van der Eijcken van Paessens. Hij werd in 1671 predikant te Dongjum. In 1675 werd hij predikant in Minnertsge; in 1683 is hij overleden. In dec. 1683 was Tiberius Petry rector van de Latijnse school te Kollum.^f Zijn zoon zou later predikant te Makkinga worden.

In 1708 was Rudolphus Ritzema, "S.S.M. cand." en rector te Kollum. In 1718 bedroeg zijn traktement van de Staten 300 c.g. In juli 1727 was hij hier nog, maar in 1728 was sprake van zijn weduwe Margaretha Rademaker. Hij werd in dat jaar als rector opgevolgd door zijn zoon dr. Johannes Ritzema. Deze trouwde op 13 dec. 1739 met Hiltje Dijkstra uit Utrecht. In 1743 was hij hier ook nog, maar in 1744 is hij waarschijnlijk overleden.

Sindsdien waren de predikanten tevens rector. Sedert 1744 was ds. Annius Abrahami tevens rector van de Latijnse school. Op 1 febr. 1787 is hij overleden, ruim 91 jaar oud. Hij werd in 1788 opgevolgd door ds. Johannes Petrus Bruinwold Riedel. Sedert 1808 werd de school ten huize van de predikant-rector gehouden. Hij werd emeritus m.i.v. 1 jan. 1844, waarna de Latijnse school alhier werd opgeheven. Hij overleed op 9 okt. 1849, oud 84 jaar.^g

Conrectoren

In okt. 1612 was Johannes Eccius "gewesene conrector tot Collum".^h Op 11 sept. 1612 was mr. Reynolt van Reynsteijn getuige bij het testament van Jr. Hessel van Meckama.ⁱ Op 4 nov. 1613 was hij als mr. Reinoldus à Brederode "scholae Collumanae conrector".^j In 1619 was Petrus Obendorpius conrector. In 1625 en ook nog in 1629 was Harco Sinda conrector. In 1617 was hij nog schoolmeester te Marssum geweest. In 1641 was Wijbrandus Hantsma conrector en in sept. 1655 was mr. Meinert Lijssingh, conrector te Kollum; evenzo in april 1662.^k

In 1744 was Evert Bosch conrector of adjunct te Kollum; in 1749 ook nog. In 1774 werd hij omschreven als "schoolmeester te Collum".^l De term conrector werd niet langer gehanteerd; nadien werd alleen gesproken van adjunct. Zie verder bij Tweede School.

a Andreae, *Oudheidkundige*, I, p. 103.

b Testamenten EEE 5, fol. 236.

c Ordonnantieboeken; Zie ook: Y. Douma, *Uit het verleden en heden van Kollum* (Kollum 1932), p. 7; Achtkarspelen M 7, maart 1636.

d Ordonnantieboeken.

e Classis Acta Dokkum.

f Kollumerland N 1.

g T.A. Romein, *Naamlijst der predikanten in de Hervormde gemeenten van Friesland* (Leeuwarden 1886), p. 496.

h Ordonnantieboeken.

i Testamenten EEE 5, fol. 236.

j West-Dongeradeel Q 1, fol. 250.

k Classis Acta Dokkum (1655); Autorisatieboeken Achtkarspelen (1662).

l Testamenten EEE 11, fol. 83°.

3b. De Nederduitse school

De school stond hier vanouds in de Voorstraat tegenover de kerk; in het gebouw waren zowel de Latijnse school als de gewone school ondergebracht. Eind 18de eeuw was de school in drie vertrekken verdeeld en bevatte twee woningen. De predikant, die in die tijd tevens rector was, bewoonde de pastorie. Kollum ontving jaarlijks 300 c.g. voor zijn rector en schoolmeester. De Latijnse school had een rector en corrector (zie eerder) en verder was er de *hypodidascalus*. Deze derde schoolmeester was dus waarschijnlijk de gewone schoolmeester, die meestal ook organist was.

In 1562 en 1579 werd mr. Johannes genoemd als "orgalist". Hij was zeer waarschijnlijk ook schoolmeester. In 1589 was Hendrick Meijnertsz "schoelmeester". Waarschijnlijk reeds in okt. 1595, maar zeker in juni 1599, was Epe Jans schoolmeester.^a In nov. 1613 was mr. Evert Bartholemeus, *hypodidascalus scholae collummanae*.^b In 1624 was Suffridus schoolmeester te Kollum. Eveneens in 1624 was mr. Gerrit Roger hier; hij was ook "orgalist".

In aug. 1625 was Roeloff Albertsz schoolmeester te Kollum.^c In 1628 werd hij *hypodidascalus* genoemd. Hij is voor 1630 overleden. In 1634 was Pieter Eppens (Eppeus) derde schoolmeester. Hij is in 1669 overleden.^d In dec. 1683 was Pijtter Hendrix "schooldienaer en orgelist te Collum".^e In 1694 en 1696 was hij hier nog als 3e schoolmeester. In 1721 en ook nog op 18 april 1728 was Johannes Minnes hier als schoolmeester en organist.

Op 19 aug. 1738 kwam mr. Evert Rinsma hier als schoolmeester en organist met attestatie van Anjum. Hij was een zoon van mr. Mello Rinsma van Hallum. Hij was daar op 6 dec. 1711 gedoopt. Hij trouwde op 22 mei 1741 te Kollum met Janke Taekes van Holwerd. Hij hertrouwde op 28 dec. 1755 met Berendje Johannes. Zijn traktement bedroeg f 215. In mei 1772 deed hij afstand van zijn post, maar was in 1774 nog actief als dorprechter.^f Hij overleed hier op 21 mei 1796, oud 84 jaar en zes maanden.

In nov. 1772 kwam hier mr. Gerardus Jacobus Steensma van Gerkesklooster. Hij was in 1748 geboren als zoon van ds. Petrus Steensma. Op 7 febr. 1773 trouwde hij te Kollum met Rinskje Annius Abrahami, een dochter van ds. Annius Abrahami alhier. In okt. 1777 was hij hier nog als schoolmeester en organist. In 1779 was Hedzer Melles (Finhuizen) hier als schoolmeester en organist. Op 13 juni 1779 is hij getrouwd met Jantjen Molles, beiden van Kollum. In april 1780 kwam Antony Aukes Rauwerda, schoolmeester, organist en klokkenist, van Oosterwierum. Hij was de broer van Dirk Aukes Rauwerda te Joure en van Jan Aukes Rauwerda van Oosterbierum. Hij stond hier tot 1793 en werd in dat jaar als schoolmeester en organist opgevolgd door Gerrijt Jans Ferwerda. Deze werd in mei 1796 afgezet, omdat hij weigerde de "Verklaring" van 11 maart 1796 te tekenen.

In 1796 kwam Albartus Hendricus Steensma, van Marssum als schoolmeester en organist. Eind 1796 werd hij beroepen naar St. Jacobiparochie, waar zijn vader mr. Cornelis Steensma ook schoolmeester geweest was. Vóór 23 aug. 1797 kwam hier mr. S.H. Lollinga, met zijn vrouw G.A. Balkema. In 1801 vertrok hij naar Arum. In de herfst van 1801 kwam van Zwolle: mr. Hendrik Stoker, schoolmeester en organist, met zijn vrouw Jantje Hogelaar. Het traktement was toen f 214 met de emolumenten. Hij is in 1803 of 1804 vertrokken; in juni 1804 was de post van schoolmeester en organist vacant.^g Op 30 sept. 1804 kwam Isaac Ytzes Tamminga, als schoolmeester organist, van Tietjerk. (Hij werd gekozen tegen J.K. Olijnsma van Bozum.)

In 1808 werd het schoolgebouw door de kerkvoogden (Jan Andriesz, oud-ontvanger generaal van Kollumerland; Tjebbe Idsertsz, huisman en Lourens Faber, gezworen klerk ter secretarie

a Ordonnantieboeken.

b Testamenten EEE 5, fol. 236.

c Achtkarspelen M 4, fol. 72.

d Volgens Classis Acta Dokkum (17 sept. 1655) had hij mr. Meinert Lijsingh belasterd.

e Kollumerland N 1.

f Testamenten EEE 11, fol. 83.

g *Leeuwarder Courant*.

te Kollum) voor f 2.500 verkocht aan Jhr. Willem Hendriks van Sijtzama. De Latijnse school was voortaan bij de predikant aan huis en de gewone school (met Isaac Ytzes Tamminga als hoofd) in een perceel in de Putstraat. In april 1820 deed Tamminga afstand en vertrok uit Kollum. De school werd toen tijdelijk waargenomen door Simon H. Clewitz van de tweede school.

Er werd voor deze eerste school een onderwijzer opgeroepen op een traktement van f 214 (van de kerk), f 86 van de grietenij, de schoolpenningen (5 ct. per week van ca. 100 leerlingen) en een woning. Hij zou tevens koster, organist en oppasser van uurwerk en klok moeten zijn. Op 4 nov. 1822 trad Klaas H. ten Berge, 2e rang en provisieel te Oude Pekela, in functie als opvolger van I.Y. Tamminga. Hij was tevens koster en organist. Hij vertrok in mei 1828 naar Nieuw Scheemda. Clewitz nam de school weer waar.

Op 15 sept. 1828 trad de opvolger van Ten Berge aan: Wilco Leeuwes, 2e rang, en voordien 1e ondermeester te Oude Pekela. Hij was tevens koster, organist, klokluider en oppasser van het uurwerk. Het traktement was f 214 (van de kerk), f 86 (van de grietenij), de schoolpenningen (5 cent per week) en een woning. Hij vertrok in mei 1835 naar Leeuwarden (Tussenschool). Hij werd op 13 juli 1835 opgevolgd door Jan Teijes Buma van Ezumazijl. In 1843 werd een nieuwe school op het Westen gesticht en op 19 okt. 1843 ingewijd. De oude was veel te klein. Deze school heette sedertdien officieel de eerste school.

Tweede school te Kollum^a

In 1779 werd Tjerk Annius Abrahami, zoon van de predikant Abrahami, provisieel aangesteld tot adjunct. Zijn vrouw heette Sjucke Poulusdr. In 1789 was Aucke Pieterse adjunct; hij kwam van Nijeschoot. Was hij dezelfde die in 1792 in Weidum kwam? In 1793 was Binne Jans Bloemsma adjunct. Hij vertrok in 1794 naar De Knijpe. In mei 1796 was de tweede school van Kollum vacant.^b

Sedert dec. 1799 was Tjerk Abrahams tweede schoolmeester en voorzanger. Hij overleed omstreeks maart 1802. In 1802 werd Hermannus Wondaal tweede schoolmeester, voorzanger en voorlezer. Het traktement bedroeg in 1802: f 100 (uit een collecte), f 80 (uit het rectoraat), de schoolpenningen en een woning. Hij vertrok naar Aduard, waardoor deze post in Kollum in 1804 vacant was.^c Hij werd in dat jaar opgevolgd door Frederik Hendrik Diemer uit Delfzijl. Het traktement bestond uit f 155, de schoolpenningen en een vrije woning. In nov. 1806 vertrok hij naar Huizum. In 1806 kwam Jan Lammerts Wolters, adjunct van Niezijl (Gr.), als hoofd van deze school. Hij vertrok in 1809 naar Pekela.

Op 1 mei 1810 trad hier Simon H. Clewitz, 2e rang, van Helpman (Gr.) - hij was daar in 1809 gekomen -, in functie als opvolger van J.L. Wolters. Het traktement bedroeg f 200, de schoolpenningen en een woning. Toen in 1820 de andere school vacant was, heeft Clewitz deze provisieel waargenomen bij en in zijn eigen school. Hij ijverde voor een combinatie van beide scholen, doch het gemeentebestuur wilde ze beide behouden. Het huis in de Putstraat werd echter niet weer als school betrokken, doch een huis in de Voorstraat op het Westeinde werd daartoe ingericht. (Op 7 mei 1821 werd door grietman en assesoren het maken van een geheel nieuw schoolhuis aanbesteed, met het afbreken van oude huizen en "eenige reparatien" aan de Oostschool te Kollum.) Clewitz had in 1822 een boekgeschenk ontvangen en was voorzitter van het onderwijs gezelschap "Kollumerland". Op 24 aug. 1828 werd voor de school op 't Oost van Simon H. Clewitz een nieuw gebouw ingewijd. Deze school heette voortaan officieel de tweede school. S.H. Clewitz kreeg op 11 juni 1859 eervol ontslag en pensioen met ingang van 1 okt. van dat jaar. Wegens 50-jarige schooldienst schonk

a Uit de aantekeningen van Sannes wordt niet duidelijk wanneer deze tweede school gesticht is. De enige opmerking die we bij Sannes vinden, is dat hij het zeer betwijfelt of de twee laatstgenoemde conrectoren wel aan de Latijnse school verbonden waren geweest. Veeleer vermoedde hij dat zij adjunct van de schoolmeester zullen zijn geweest, die ongetwijfeld een groot aantal leerlingen gehad moet hebben.

b *Leeuwarder Courant*.

c *Leeuwarder Courant*.

de Koning hem de zilveren medaille, bij Koninklijk Besluit van 31 okt. 1859. Hij is op 2 jan. 1870 overleden.

In de vacature werd niet voorzien en de twee scholen werden in 1859 gecombineerd. De school op 't Oost werd voortaan *Bewaarschool*. In de gecombineerde school kwam Jan T. Buma, die sedert 1835 hoofd van de eerste school was. In 1861 fungeerde Wybe Lautenbach als ondermeester op deze school. Buma ging in 1874 met pensioen, doch bleef tot 1884 organist. In 1875 werd Hendrik de Graaf hoofd van de school. Hij vertrok in 1883 naar Groningen. Op 16 sept. 1883 werd hij opgevolgd door Gerardus Westerbeek, van Munnekezijl. In 1915 kwam er een nieuw schoolgebouw. Eind febr. 1920 ging Westerbeek met pensioen. Hij ging in Steenwijk wonen en is daar op 9 mei 1938, op 83-jarige leeftijd overleden.

In 1921 werd de school uitgebreid met een ULO-afdeling. In 1920 werd M. Schoonbeek hoofd van deze school. Hij werd op 1 juni 1923 hoofd van de ULO in Eexta. Hij overleed op 17 sept. 1931, op 49-jarige leeftijd, in het ziekenhuis in Groningen. In 1923 werd Ane L. Visser, onderwijzer te Huizum, hoofd van de school te Kollum. Hij vertrok op 1 okt. 1931 naar Beverwijk, waar hij hoofd van de ULO werd.

Op 8 dec. 1931 werd W. van Dalen, uit Doetinchem, benoemd als hoofd. Hij vertrok op 1 okt. 1936 naar Doorn. Op 12 okt. 1936 kwam zijn opvolger H.W. Rouwe, ULO-onderwijzer te Witmarssum. Op 1 okt. 1946 werd hij hoofd van de ULO te Drachten. In dec. 1946 werd J. Sinnema, ULO-onderwijzer te Witmarssum, hier benoemd als hoofd. In aug. 1953 werd hij hoofd van de ULO te Holt en (Ov.). Zijn opvolger werd toen J. Roelfsema, onderwijzer te Oude Pekela.

Bijzonder onderwijs

Te Kollum werd op 24 juli 1874 in het *Gebouw voor Christelijke Belangen* op de Wal een school voor christelijk nationaal onderwijs geopend met ca. 60 leerlingen. In sept. 1874 werd Geert Grüneveldt, afkomstig van Workum, aangesteld als hoofd van deze school. In 1878 waren er 150 leerlingen. Hij vertrok op 14 juni 1880 naar Amersfoort. Op 26 juni 1880 kwam Tjalke de Jong van Hommerts. Hij vertrok op 18 aug. 1882 naar Scharnegoutum. Op 8 okt. 1882 werd hij opgevolgd door A. Buwalda, die op 15 sept. 1895 naar Zuidlaren vertrok. Op 23 nov. 1895 kwam Tonnis Kokmeijer van Oudega (W.). (Hij was in 1877 hoofd van de weeshuisschool te Neerbosch; in 1879 te Noord-Barge en vervolgens te Menaldum, Schraard en Oudega (W.).) In 1896 waren er 200 leerlingen. Op 1 okt. van dat jaar werd een nieuwe school op de Zuidersingel ingewijd. Op 1 mei 1916 ging Kokmeijer met pensioen. Hij is overleden te Kollum op 20 nov. 1944, oud 94 jaar.

Zijn opvolger werd op 1 mei 1916 aangesteld: A. Fortgens, afkomstig van de MULO te Vianen. Hij is op 1 sept. 1921 vertrokken. Op 22 juli 1920 werd een nieuwe school aan de Eskeslaan ingewijd. Op 1 nov. 1921 kwam F. Helderman, van de MULO te Enkhuizen, als hoofd van deze school. Hij vertrok op 1 febr. 1931 naar Rotterdam.

Op 1 april 1922 werd de school gesplitst in MULO en lager onderwijs. Eerstgenoemde afdeling werd toen overgebracht naar de Zuidersingel. Op 1 febr. 1931 werd Izaäk de Vries, afkomstig van Barneveld, benoemd als hoofd van de MULO. Hij is op 14 mei 1955 alhier overleden, oud 63 jaar. Hij werd toen opgevolgd door E. Kronemeijer, die reeds onderwijzer aan deze school was.

Sedert 1 april 1922 was er dus een afzonderlijke christelijke lagere school in Kollum. E. van der Veen, die reeds als onderwijzer aan deze school verbonden was, werd toen benoemd als hoofd. Op 28 april 1929 werd hij onderwijzer te Amsterdam en in 1932 hoofd van de gereformeerde school te Ulrum. Op 1 april 1929 kwam Murk Salverda Azn. van Balkbrug. Per 1 febr. 1948 ging hij met pensioen wegens langdurige ziekte. Hij overleed op 16 febr. 1952 te Groningen, 58 jaar oud. Hij werd in febr. 1948 opgevolgd door R.C. van der Ploeg uit Andijk. Hij was geboren te Sint Annaparochie. In 1954 was hij nog aan deze school verbonden.

Van 1874 tot 1875 heeft hier nog een christelijk gereformeerd schooltje met ca. 80 leerlingen bestaan onder Jan Hendrik Bosch. Het werd kort na de stichting van de school voor christelijk nationaal onderwijs opgeheven. Bosch heeft toen voor eigen rekening nog een kost- en dagschool gehouden, totdat hij in 1878 te Amsterdam benoemd werd.

Kollum had sedert nov. 1939 een christelijke lagere landbouwschool. Op 1 dec. 1938 werd P. van den Berg aangesteld als hoofd van deze school. Hij was eerder hoofd van de christelijke school op Schiermonnikoog. Op 1 jan. 1954 is hij overleden. In sept. 1954 werd M. Rozendal, eerder hoofd van de christelijke lagere landbouwschool te Workum, aangesteld als hoofd van deze school te Kollum.

4. Kollumerpomp

In 1874 werd besloten hier een lagere school met woning te stichten. Eerst in 1849 werd de school geopend. Het inkomen van het hoofd was bepaald op *f* 150, de schoolpenningen (van 50 leerlingen à 5 cent per week) en een woning. Het rijk zou voor 1849 *f* 75 verstrekken. Als die toelage stopgezet zou worden, zou het traktement *f* 100 (van de grietenij) worden. Op 11 juni 1849 werd Johannes Hendriks Kaijzer, 2e rang en ondermeester te Hallum, aangesteld als hoofd van deze school. In het voorjaar van 1863 werd hij eervol ontslagen wegens ziekte. Hij kreeg een pensioen van de staat, groot *f* 138. Omstreeks juni 1863 werd Albert Roorda, hulponderwijzer te Kooten, benoemd. Zijn vrouw heette Trientje F. van der Ploeg. Het salaris bedroeg toen *f* 415 en een woning. Hij ging in 1895 met pensioen.

Op 1 nov. 1895 werd hij opgevolgd door P.S. Hoekstra, onderwijzer te Leeuwarden. Op 1 okt. 1902 vertrok deze naar Spankeren; later was hij werkzaam in Rheden. In 1903 kwam K. Veldstra als hoofd te Kollumerpomp. In 1905 is hij naar Drogeham vertrokken. Op 1 dec. 1905 werd Gerrit Herres van der Veen, geboren in 1863 als zoon van H.G. van der Veen te Driessum, benoemd als hoofd. Op 1 okt. 1928 ging hij met pensioen. Hij is te Franeker overleden op 10 april 1950.

In 1928 kwam H.B. Kiewiet, van Stadskanaal, als zijn opvolger. Hij vertrok op 1 febr. 1931 naar Schiermonnikoog en toen werd H.L. Numan, onderwijzer te Drachten, hier tijdelijk aangesteld. Bovendien was het onderwijs hier tijdelijk geschorst geweest. Op 1 aug. 1931 werd N.M.J.M. Swarte, waarnemend hoofd van de school te Maasbommel, benoemd. Deze school werd op 29 aug. 1933 door de Raad opgeheven met ingang van 1 okt. 1933. Het raadsbesluit werd later goedgekeurd door Gedeputeerde Staten.

Bijzonder onderwijs

In 1902 werd hier een christelijk nationale school geopend en op 1 okt. van dat jaar werd H. Keegstra benoemd als hoofd. Op 1 april 1904 kwam B. Visser als zijn opvolger. Hij was geboren op 21 dec. 1879 te Makkum en was eerder onderwijzer te Nunspeet (1898) en te Leeuwarden (1899). Op 1 mei 1917 ging hij naar Garijp. Hij werd toen opgevolgd door K. van Marrum, die in febr. 1935 naar Hemelum vertrok.

In febr. 1935 kwam B. Terpstra, onderwijzer te Hilversum, als zijn opvolger. In okt. 1938 werd hij hoofd van een school te Nieuwe Pekela. Hij werd in okt. 1938 opgevolgd door A. Beeftinck, onderwijzer te Utrecht. In 1941 werd deze hoofd van een school te Schildwolde. In 1941 werd H. van der Scheer, afkomstig van Woudsend, benoemd als hoofd van deze school. Hij werd opgevolgd door de heer Mulder. In 1951, toen de school geheel vernieuwd werd, was D.W. Runhaar hoofd van deze school. In 1954 werd hij opgevolgd door W. Braaksma, onderwijzer te Ternaard.

5. Kollumerzwaag

Hier was tot 1800 nog slechts een winterschool, waarvan maar weinig bekend is. In febr.

1610 was Wijger Heddes schoolmeester te "Collumerswaagh".^a In 1677 was sprake van "het wederom opmaken van de schoole" door Lieuwe Claessen.^b Over 1694 werd aan Bindert Jacobs 18 c.g. betaald voor 1 jaar schooldienst. In 1699 was "de olde Schole verkoft" en een nieuwe gebouwd. In 1725 was Gerben Haijes schooldienaar te Kollumerzwaag; in 1729 was hij dat nog.

In 1774 werd Daniël Geerts Bosma hier schooldienaar. Zijn vrouw heette Janke Michiels. In 1776 kwam er een nieuwe school. Hij werd tevens dorprechter in 1785 en voorzanger in de kerk in 1787. Een rang heeft hij nimmer bezeten; de school bleef nog steeds een winterschool. Het traktement bedroeg *f* 50 van de grietenij, *f* 25 van de kerk, de schoolpenningen en een woning. Op hoge leeftijd heeft hij in dec. 1817 voor zijn post bedankt. Hij kreeg toen een klein pensioen. In mei 1819 is hij overleden. Zijn zoon Geert Daniëls Bosma, ofschoon onbevoegd, nam die winter van 1817/18 verder de school waar. Hij was hier geboren op 23 juli 1784.

Voor de winter 1818/19 werd J.H. de Vries, 3e rang, provisioneel aangesteld; ook gedurende de winters van 1819/20 en 1820/21 was hij aan de school verbonden. Hij werd in 1821 commies te Burum. Op 10 dec. 1821 aanvaardde Julle Taekes Beerda, provisioneel te Suawoude, zijn betrekking in Kollumerzwaag. Het traktement bedroeg toen: *f* 100 van het rijk, *f* 75 van de grietenij, *f* 27 van de kerk, de schoolpenningen en een woning. Hij was een zoon van T.R. Beerda te Driesum en een broer van Rein T. Beerda te Suawoude. De school werd in 1828 verbouwd en in 1844 kwam er een nieuwe school. J.T. Beerda werd bij Koninklijk Besluit van 1 sept. 1866 een pensioen toegekend.

In okt. 1866 werd hij opgevolgd door Watze Rikkers, hulponderwijzer te Sneek. Deze vertrok omstreeks sept. 1868 naar Akkerwoude. Op 12 okt. 1868 trad A.P.W. Eisma van Twijzelerheide in functie. Op 15 juli 1872 werd hij weer opgevolgd door R. Ewouds, hulponderwijzer te Vrouwenparochie. In 1881 vertrok hij naar Haarlemmermeer. Eind 1881 werd C. van Assen, onderwijzer te Burum, benoemd. Hij is op 7 febr. 1909 overleden. In 1908 kwam A.R. Ferwerda van Munnekezijl, die in 1910 werd opgevolgd door E.J. Nannenbergh. In 1912 werd L. Larooy benoemd. Hij zou tot 1 april 1929 in functie blijven, want bij raadsbesluit van 5 dec. 1928 werd de school opgeheven met ingang van 1 april 1929. Het gebouw werd in 1950 verbouwd tot een kerk voor de gereformeerde gemeente (art. 31).

Bijzonder onderwijs

Op 30 sept. 1913 werd hier een hervormde (CVO) school in gebruik genomen. Als hoofd kwam toen W. Jorritsma, onderwijzer in de Triemen (onder Westergeest), in functie. Hij vertrok in 1930 naar Lemelerveld. Hij werd toen opgevolgd door S. Hiemstra, van Burum (Halfweg). Op 1 jan. 1953 ging hij met pensioen. Hij werd toen opgevolgd door D. Wiersma van Hantumhuizen.

Op 1 jan. 1905 werd een christelijk nationale school geopend te Zwagerveen, onder Kollumerzwaag. Als hoofd werd toen G. Blanken benoemd. Op 8 jan. 1923 werd hij opgevolgd door H. Riemersma, die op 1 sept. 1950 met pensioen ging. Hij werd toen opgevolgd door J. van der Meer, onderwijzer te Leeuwarden. Op 7 okt. 1953 werd een nieuwe school in gebruik genomen.

6. Munnekezijl

In nov. 1604 was sprake van wijlen Andreas Sylvius "gewesene schoolmeester alhier".^c In maart 1619 was mr. Berent "op Munckeziel"; het is niet zeker of hij ook schoolmeester was.^d

a Dantumadeel K 1.
b Kollumerland 7.
c Ordonnantieboeken.
d Achtkarspelen M 4.

In 1668 was Jan Pieters hier als schoolmeester.^a In juli 1680 was de niet met name genoemde schoolmeester van "Monicksyl" een gedeporteerde predikant. Er kwamen klachten bij de classis Dokkum, dat hij hier en daar preekte. Na onderzoek werd hem dit door de classis echter veroorloofd.^b Was het misschien ds. Doem, die in Augsburg afgezet was?

In 1684 kwam Pijtter Bepkema van Grijpskerk, als schoolmeester. Zijn vrouw heette Geertie Dircks. Hij was hier in 1688 nog. In 1702 kwam Claes Cornelis als schoolmeester; hij kwam hier in 1714 nog voor.

Omstreeks okt. 1747 kwamen mr. Jan Mellis, schooldienaar, en Stijntje Fokkes, zijn huisvrouw, hier met attestatie van Augsburg. In 1750 vertrokken zij wederom naar Augsburg, waar hij toen schoolmeester werd. In jan. 1751 was hier mr. Egbert Hidzers als schoolmeester; hij was afkomstig van Oudwoude. Hij werd hier in sept. 1753 lidmaat. Zijn vrouw was Trijntje Pieters. Op 3 mei 1757 was hij 46 jaar oud.^c Hij kwam hier in 1766 nog voor. Op 8 juni 1777 trouwden Pieter Reiniers, schoolmeester te Munnekezijl, en Aaltje Hendriks van Burum. In 1788 was hij hier nog.

In dec. 1799 verzochten de schoolmeesters van Kollum (S.H. Lollinga en Tjerk Abrahams), Burum (Gerrijt Ytsma) en Oudwoude (Willem Meinderts, provis.) aan het departementaal bestuur van de Eems om Pieter Jacobs, schoolmeester te Munnekezijl, te doen removeren.^d Het is niet zeker wanneer Pieter Jacobs Jelkema hier was gekomen als schoolmeester. Hij is in febr. 1819 overleden. Het traktement bedroeg toen f 50 van de grietenij, f 39,50 van de ingezetenen, f 10,50 van de kerk, de schoolpenningen en een woning. In nov. 1819 werd Johannes Hendriks Koops, 2e rang en provisioneel te Rottevalle, benoemd als hoofd. In 1833 werd een nieuwe school gebouwd. Hij overleed begin 1858.

Op 10 mei 1858 werd benoemd: Johannes Conradi, hulponderwijzer te Steenwijkerwold. Hij trad op 1 juni van dat jaar in functie; hij vertrok op 1 juli 1859 naar Burum. Op 1 okt. 1859 kwam Pieter Kruze, hulponderwijzer te Zuidhorn. Hij vertrok omstreeks juni 1861 naar Jorwerd. Op 1 okt. 1861 kwam zijn opvolger: Wijbe Lautenbach, hulponderwijzer te Kollum. Omstreeks mei 1867 ging hij naar Engwierum. In mei 1867 trad Freerk de Vries in functie. In 1872 werd een nieuwe school met een woning op vrij terrein gebouwd.

Op 26 maart 1882 werd benoemd: Gerardus Westerbeeke, eerder onderwijzer te Meppel en te Beetgum. In sept. 1883 vertrok hij naar Kollum. Hij werd toen opgevolgd door G. Heslinga, die in 1903 naar Burum ging. In 1903 werd Oene Nieuwenhuis, eerder onderwijzer te Appelscha en Stiens, aangesteld. In 1907 werd hij hoofd van een school te Harlingen. Hij werd toen opgevolgd door A.R. Ferwerda, die in 1908 naar Kollumerzwaag ging. Zijn opvolger werd toen W.H. Dijkema. In 1910 kwam Tiede Bijlsma als hoofd van deze school. Hij vertrok in 1913 naar Zwaagwesteinde. In 1914 werd L. Weijer aangesteld; hij vertrok op 15 febr. 1916 naar Westhoek (St. Jacobiparochie). Van 1916 tot 1920 was K. Brouwer hoofd van deze school. In 1921 werd de school opgeheven.

Bijzonder onderwijs

Op 31 juli 1903 werd een christelijk nationale school (gereformeerd) geopend te De Waarden onder Munnekezijl, behorende tot de gemeente Grijpskerk. Als hoofd werd toen benoemd: H. Nienhuis, die in 1895 onderwijzer te Hoogkerk was en later te Kollum en Sneek. Hij ging op 1 mei 1936 met pensioen en is op 68-jarige leeftijd in aug. 1943 te Groningen overleden. Zijn opvolger werd op 1 mei 1936 H. Slings, onderwijzer te Rotterdam. In okt. 1940 werd deze benoemd tot onderwijzer te Zuidhorn.

In aug. 1951 werd P. Taai, onderwijzer te Elst, benoemd als hoofd van deze school. Op 3 maart 1953 werd een nieuwe school geopend op het dorpsgebied van Munnekezijl, de *Ds. N. Diemerschool*.

a Andrae, *Oudheidkundige*, II, p. 158.
b Classis Acta Dokkum.
c Processt. Crim. Sententies, port. 161.
d Notulen departementaal bestuur van de Eems.

In 1920 werd de tweede bijzondere school (CVO; hervormd) geopend te Munnekezijl. Als hoofd werd toen R. Dijkstra aangesteld. In 1923 werd hij opgevolgd door Th. Runia. Hij was geboren te Berlikum; daar onderwijzer tot 1916 en daarna te Woudsend. In 1929 vertrok hij van Munnekezijl naar Wolvega. In 1930 werd H. Mulder hoofd van deze school te Munnekezijl. Hij vertrok in 1932 naar Nieuw Weerdinge. Hij werd toen opgevolgd door J.M. Visser Dz., onderwijzer te Hoorn. In 1954 was hij hier nog; op 8 april van dat jaar werd de vernieuwde school geopend.

7. Oudwoude

In 1580 was Henrick Henricxz hier, die de hervorming aannam en "by provisie" de kinderen mocht blijven leren.^a In juli 1608 was Macke Harmens "schooldienaer tot Oldwolde". Hij kwam hier in nov. 1612 nog voor, evenals in nov. 1615.^b In 1687 was hier, volgens Andreae, mr. Jan Pijters. Dan was hij stellig dezelfde die in 1668 nog te Munnekezijl voorkwam, en dus waarschijnlijk in 1684 in Oudwoude gekomen was. Op 8 okt. 1700 was hij hier nog.^c In 1730 was mr. Rigchert Heeres hier als schooldienaar. Hij trouwde hier in okt. 1742 met Trijntje Harkes van Kollum en was hier in 1772 nog schoolmeester. In 1774 kwam Sjouke Gabe Rolsma met attestatie van Driesum. (Hij was daar blijkbaar geen schoolmeester geweest.) Hij werd op 17 aug. 1775 lidmaat. Hij trouwde hier op 30 nov. 1777 met Lijsbeth Christiaans van Driesum. Hij was hier in april 1781 nog, doch toen vertrokken ze met attestatie naar Bolsward.

Op 5 nov. 1781 kwamen Sijvert Jans Huisinga en zijn vrouw Evertje Jans met attestatie van Kollum. Hij hertrouwde hier op 1 nov. 1789 met Janke Pijters van Kollum. In nov. 1799 is hij hier overleden. De school werd toen provisioneel waargenomen door Willem Meinderts. Omstreeks mei 1800 kwam Hendrik Harmens Venema als schoolmeester van Metslawier met zijn vrouw Riemke Andrijs Crameris. Het traktement bedroeg *f* 150 (waarvan *f* 100 van de kerk), de schoolgelden en een vrije woning. Ze vertrokken in het voorjaar van 1803 naar St. Jacobiparochie.

De school werd toen provisioneel waargenomen door Hendrik Jans Siccama, oud-schoolmeester van Oudkerk die hier op 30 aug. 1798 met attestatie ingekomen was met zijn huisvrouw Aetske Aetsges Posthuma. Ze zijn hier beiden overleden. In hetzelfde jaar 1803 nog kwam mr. Willem Meinderts (Fennema), die de 4e rang bezat. Zijn vrouw was Rinske Jans. Hij werd op 3 nov. 1805 lidmaat. Hij heeft in 1810 afstand van zijn post gedaan en is hier later overleden. In de herfst van 1810 werd Anne Lieuwes Stienstra, 3e rang en van Foudgum, benoemd. Het traktement bedroeg toen *f* 140, de schoolpenningen en een woning. Zijn vrouw heette Siewuke Tabes. Hij overleed op 1 febr. 1848.

Op 1 juli 1848 werd Libbe Bokkes Bosma, 3e rang en ondermeester te Rottevalle, aangesteld. Het inkomen bestond toen uit *f* 157 van de Kerk, de schoolpenningen (ca. *f* 100 van ongeveer 65 leerlingen) en een woning. Hij trouwde op 5 juli 1851 met A. Helder van Westergeest. Hij ging in aug. 1855 naar Drachtstercompagnie.

In nov. 1855 werd Hessel Buisma, 2e rang en ondermeester te Kollum, aangesteld als hoofd van deze school in Oudwoude. Het traktement bestond toen uit *f* 200 van de Kerk, *f* 25 van de gemeente, de schoolpenningen van 40 leerlingen à 5 cent per week en een woning. In 1856 werd een nieuwe school geopend. (De oude school was in 1775 gebouwd in opdracht van de Grietman Jhr. W.H. van Heemstra.) Hessel Buisma ging in 1892 met pensioen. Hij werd toen opgevolgd door Pieter Hoogland van Westergeest. In 1898 werd een nieuwe school gebouwd; in 1928 werd de school gerestaureerd. Pieter Hoogland is in mei 1925 overleden. Op 1 maart 1926 werd hij opgevolgd door J. Pijnakker, uit Roswinkel. Hij was eerder onderwijzer te Tolbert en sedert 1 okt. 1920 hoofd te Roswinkel.

Begin febr. 1934 werd door Gedeputeerde Staten besloten de openbare lagere school te

a J. Reitsma, *Register van de geestelijke opkomsten van Oostergo* (Leeuwarden, 1888), p. 185.

b Ordonnantieboeken.

c Kollumerland Q7.

Oudwoude met ingang van 1 april 1934 op te heffen. Door de gemeenteraad en de ouders werd beroep op de Kroon gedaan en het besluit van Gedeputeerde Staten werd vernietigd bij K.B. van 23 juni 1934. De school bleef dus bestaan. J. Pijnakker vertrok op 1 aug. 1936 naar Huizum. Hij werd toen tijdelijk opgevolgd door de wachtgelder K. Dokter. Op 1 dec. 1936 kwam J. Tolsma van Hitzum. Toen de school in 1954 vernieuwd werd, was hij nog steeds aan deze school verbonden.

Bijzonder onderwijs

Op 1 okt. 1922 werd te Oudwoude, op de Wijgeest, een bijzondere school in gebruik genomen. Als hoofd werd toen K. Boersma aangesteld. Op 1 okt. 1947 werd zijn 25-jarig jubileum herdacht.

8. Veenklooster

Hier moet omstreeks 1854 een bijzondere school bestaan hebben van de eigenaar van die Heerlijkheid, met H.J. Dijkstra als onderwijzer.^a Op 28 maart 1853 verloor H. Dijkstra "onderwijzer der jeugd" te Veenklooster zijn vrouw Wijtske E. Dijkstra, oud 31 jaar. Hij was acht jaar met haar gehuwd geweest.^b In dec. 1861 werd voor deze bijzondere school een onderwijzer gevraagd "wegens a.s. verplaatsing van de schoolonderwijzer aldaar".^c De school werd echter met ingang van 1 jan. 1864 weer opgeheven. De onderwijzer O.H. Dijkstra vertrok toen in 1864 naar Westergeest.

9. Westergeest

In 1576 was Meinardus Gerbrandi (Meindert Gerbens) hier als schoolmeester.^d In 1581 werd Reemer Thomasz, "schoelmester te Westergeest", te Akkerwoude benoemd als schoolmeester.^e In 1586 was Pijbe Douwes hier als schoolmeester. In 1599/1600 was Bartholdus Nicolay (Barteld Claesz) "schooldienaer op Werderbuyren", bij Westergeest.^f In 1601 was Tierck Idtskesz hier als zodanig. In maart 1651 was Wiebe Wiebes schoolmeester te Westergeest.^g In 1664 was Dirck Wierdts hier. Hij werd opgevolgd door Willem Sierksz, die in 1671 kwam te overlijden.

In maart 1688 woonde een mr. Hinderick Mients te Westergeest; het is de vraag of hij ook schoolmeester was.^h In sept. 1716 was mr. D. Garbrants schooldienaar te Westergeest.ⁱ Omstreeks mei 1747 zijn te Oudwoude getrouwd: Hidzer Egberts, schoolmeester te Westergeest en Vrouwen Teekes van Kollumerzwaag. Op 27 jan. 1749 was hij nog schoolmeester te Westergeest; hij was toen 57 jaar oud.^j Waarschijnlijk heeft zijn zoon als schoolmeester te Munnekezijl gestaan.

In 1764 was mr. Roelof Cornelij hier als schoolmeester. Op 31 maart 1778 trouwde Roelof Cornelis, schoolmeester te Westergeest, hier met Jeltje Mients.

Dan moet de geletterde boer Eelke Meinderts, tevens Fries dichter, hier schoolmeester geweest zijn. Hij was geboren op 11 dec. 1732 te Kollum en trouwde op 21 sept. 1755 te Driesum met Lijsbet Martens van Westergeest. Omstreeks 1775 zou hij hier dan

-
- a Provinciaal verslag.
b *Leeuwarder Courant*.
c *Leeuwarder Courant*, 10 dec.1861.
d Andreae, *Oudheidkundige*, II, p. 40.
e Reitsma, *Register*, p. 183.
f Ordonnantieboeken.
g Kollumerland Q 4.
h Kollumerland N 1.
i Franeker 3 1^a.
j Processt. Crim., port. 136.

schoolmeester zijn geweest.^a In 1778 was hij boer op een "plaats" van Jhr. Hector Livius van Heemstra, de heer van Fogelsanghstate te Veenklooster. (In 1783 kwam te Niawier een Eelke Meinderts voor, doch diens vrouw heette Janke Pijters. Was dit de boer/schoolmeester van Westergeest, met zijn tweede vrouw?) In elk geval ging hij te Kollum rentenieren, alwaar hij ook in de jaren van 1773 tot 1784 was. (Het kan zijn dat de "plaats" onder Kollum lag.) Het zal wel zo zijn, dat hij sommige winters de winterschool te Westergeest bediend heeft, toen hij op een boerderij in de nabijheid van dat dorp woonde. Hij is op 25 okt. 1810 te Kollum overleden.

Op 10 maart 1790 werd Durk Teijes, schoolmeester te Westergeest, lidmaat. Omstreeks 1795 vertrok hij naar Wetzens. In 1796 was Harmen Teijes (van Teyens) hier schoolmeester. Hij was geboren op 8 april 1777. Op 26 nov. 1797 trouwde hij hier met Tijtje Jeens. In 1833 werd er een nieuwe school gesticht. Op 13 aug. 1852 werd hij in een buitengewone vergadering van het departement Kollum van de *Maatschappij tot 't Nut van het Algemeen* vereerd met de zilveren medaille van die maatschappij voor langdurige, ijverige en getrouwe ambtsbediening. Hij werd daarbij toegesproken door de voorzitter H. Klugkist Hespe en door S. Clewitz, voorzitter van het onderwijsgezelschap "Kollumerland". Hij stond hier vele jaren, totdat hij op 1 jan. 1859 eervol ontslag kreeg en f 194 pensioen. Hij overleed op 9 nov. 1872, oud 95 ½ jaar.

In dec. 1858 werd Frederikus Westerling van Broek onder Akkerwoude benoemd; hij trad begin 1859 in functie. Het traktement bedroeg toen f 100, de schoolpenningen en een woning. Op 6 nov. 1863 is hij vertrokken naar Surhuisterveen. In dat jaar bedroeg het traktement f 400 en een woning. In 1864 werd O.H. Dijkstra, van Veenklooster, benoemd als hoofd van deze school. Hij vertrok in 1872 naar Nijega (Sm.). In 1873 werd hij opgevolgd door C. de Vries Hzn., die in 1882 werd opgevolgd door F. van Wallinga. Op 15 juni 1885 werd H.S. Wadman, onderwijzer te Leeuwarden, benoemd. Hij overleed hier in 1886. Hij werd in dat jaar opgevolgd door Pieter Hoogland, die onderwijzer was te Harlingen en in 1892 naar Oudwoude vertrok.

In 1892 werd Johannes Westerkamp aangesteld. In 1894 werd een nieuwe school met een woning gebouwd voor f 7.770. Westerkamp ging in 1925 met pensioen. Op 1 maart 1925 werd hij opgevolgd door J. van Weperen, die op 1 maart 1930 naar Surhuisterveen vertrok. Op 1 juni 1930 kwam zijn opvolger: K. ter Horst, onderwijzer te Zuidveen. Bij raadsbesluit van 28 juni 1951 werd deze school met ingang van 1 april 1952 opgeheven. K. ter Horst kreeg in 1951 eervol ontslag en het laatste jaar werd mevr. R. Nicolai-Jongstra waarnemend hoofd. Het schoolgebouw zou in 1952 verbouwd worden en in gebruik genomen worden door het bestuur van de Chr. Nat. school te Triemen.

Bijzonder onderwijs

Op 19 mei 1885 werd te Triemen, onder Westergeest, een hervormde school, ook toegankelijke voor gereformeerden, geopend. Als hoofd werd toen W. Veltman uit Welsrijp aangesteld. Op 1 febr. 1893 kreeg hij eervol ontslag. Op 1 febr. 1893 werd zijn opvolger Bernard Migchelbrink, oorspronkelijk afkomstig uit Dinxperloo, benoemd. Hij was reeds eerder, sedert 1 febr. 1888, als onderwijzer aan deze school verbonden geweest. Op 1 juli 1891 was hij onderwijzer te Burum geworden. Hij kreeg op 1 mei 1929 eervol ontslag en is op 9 mei 1953 op 89-jarige leeftijd overleden. Op 1 mei 1929 werd zijn opvolger benoemd: S. de Jong. Hij was van 1 aug. 1921 tot 1 sept. 1926 onderwijzer te Kollumerzwaag en daarna, van 1 sept. 1926 tot 1 mei 1929 was hij hoofd van de christelijke school te Harpel (gemeente Vlagtwedde). In 1946 was hij nog aan deze school te Triemen verbonden.

Bijlage

Copia van de beroepsbrief voor wijlen Pijter Coens tot Schooldienaer te Burum.

a G.A. Wumkes, *De Kollumer dichter Eelke Meinerts* (Ljouwert, 1927).

Also door het versterven van Jan Everts, in leven schooldienaar tot Burum, de school en Kerkdienst is komen te vacceeren. Derhalven seer hoognoodig, dat de leedige plaats met een bequaam wederom vervuld ende versien worde. So heeft de Hoog Ed. en Welgeb. Heer Jr. Epo van Aijlva, Grietman over Collumerland en 't Nieuwe Kruisland, consent en volkomene toestemminge gegeven aan de E. Gemeente van Burum. Die derhalve in voorschreven Durpe na voorgaande huiskondiginge en klokklippinge, met communicatie en approbatie van bovengemelde Jr. en Welgeb. Heer Grietman, in de Kerk te Burum vergadert, op den 10 Majj 1711 en volgens pluraliteit der stemminge, hebben geëligeert, gestemt en de verkooren, gelijk bij eenpariglijk eligeeren, stemmen en verkiesen bij deesen Eenen Pijter Coenes, tegenwoordig schoolmester tot Driesum, om onse Kerk- en Schooldiensten getrouwelijk en stiptelijk, gelijk sijn voorsaten, in allen te observeeren en waar te neemen, als volgt: Eerstelijk.

Om op alle Predik-daagen, so Zondags als in de week, de gemeente een capittel uit de Heilige Schriftuur voor te leezen, voor en naa de Predikatie, ter Eeren Gods, stigtelijk te singen, so tot Burum als tot Munnekezijl, wanneer aldaar de Predikbeurt is of sijn sal, en als dan met den Dienaer der Gemeente daar na toe te gaan, desselfs Dienstschuldige pligten waar te nemen.

Ten Tweeden.

Zal deselve goede school houden, om de kinderen in allen wel te leren leezen, schrijven, singen en reekenen, mitsgaders de Eerste fundamenten der Christelijke Religie wel in te scherpen, en alle goede zeeden te leeren betragten.

Ten derden.

Op de Klok- en Uirwerk goede agt te te neemen, om wel te gaan en te slaan, als ook alle werkdaagen Viermaal te luiden, des somers Morgens te 4, te 8 en des Middags te 12 en 's avonds te 6 uur, 's Winters 's morgens te 5, 's middags te 12 en 's avonds te 8 uir.

Ten Vierden.

Goede agt te neemen op het Kerkhof, ten einde deszelfs kerkeglazen en Pannen niet beschadigd, nog de graven belooopen worden. De Armebus op het Kerkhof te zetten in tijds, wanneer aldaar een Dood-Ligchaam ter aarde sal besteld worden. En die Busch dan wederom in huis te bergen. Het Arme-Kisje op elke preektijd in de Kerk te brengen op de plaats van de Diaconen, en naa gedane dienst wederom naa huis mede te nemen.

Voor welke getrouwe Diensten onsen beroepen Schooldienaar sal genieten dese volgende Profijten:

1mo

Alle verscheenen jaaren Een Honderd Caroly Guldens 12 stvs. 8 penn., te weten van de Onf. van 't Oud Land 86 gl. 8 p. en die van 't Nieuw-Land 14 gl. 12 st.

2do

Deszelfs behuisinge, sodanig als voor desen is bewoont.

3^{tio}

Voor ijder schoolkind in het Vierendeel jaar 6 stuvers.

N.B. op Majj 1716 is P. Coenes van de Ingesetenen toegestaan, alle vierendeeljaars 8 stvs. bij gelegenheid, dat wl. P. Coenes na een andere plaats verroepen was.

4to

Nog zodanige profijten, als van ouds daar bij sijn geweest, en van ouds hebben behoort.

N.B. Dat sijn opsigt heeft op het opteikenen der huwelijksgeboden en 't schrijven van sulke attestatien.

Dese conditien neemt de beroepene aan om puncttuelijk te volbrengen onder subschriptie van sijn hand in 't Kerkeboek.

Actum den 18 May 1711.

(w.g.) P. Coenes schoolmr. te Burum.